



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi  
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &  
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ  
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

**González Téllez, Emanuel**

**Francofurti Ad Moenum, 1690**

Caput III. Gregorius Vitali (a) Defensori Sardiniaë.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

tom. 3. *dispur.* 12. *quasi.* 4. Gibalinus *de irregul.* cap. 4. *difficult.* 11. Menchaca *lib.* 1. *usufreq.* Diana p. 1. *trakt.* 2. *resol.* 76. Petrus Gregor. *lib.* 1. *paris.* tit. 4. cap. 14. Montalvo *in l. 1. tit. 4. lib. 1. fori.* Germonius *lib.* 3. *de sacror. immunit.* cap. 12. num. 22. Chopinus *lib.* 3. *de sacror. pol.* tit. 2. in *princ.* Martinis *tom.* 1. *decis.* 36. Quæ hucusque adduximus, procedunt tempore magnæ necessitatis, ubi adest periculum commune, aliàs Ecclesiastici non debent cogi ad vigilias, excubiasque faciendas, *cap. final. de censibus, in 5. compil.* ibi: [Gravi nobis ven. f. n. Bracharen. Archiepisc. quæstione monstravit, quod Rex Portugalen. non attendens, quod servus secundum Apostolum suo domino aut cadit, aut stat, clericos, aut alios religiosos, tam in criminalibus, quam in civilibus causis, respondere compellit coram iudice sæculari: nec considerans, quod obsequiis adscripti divinis ab omni servitute debent esse prorsus immunes, angariis, & parangariis fatigat eosdem: nec his contentus, eos ad muros faciendos, vel refi-

ciendos, necnon in expeditionem, & ad excubias, quæ illorum vulgari annundinæ, vel attalaia dicuntur, ire cogit invitos. Quia igitur tantam Dei, & Ecclesiæ injuriam nolumus, sicut nec debemus, æquanimiter sustinere, præsertim cum charissimus in Christo filius noster Fredericus Rom. Imperator illustris generalis lege sanxerit, ut omnes omnino Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ ab omnibus sæcularibus talliis, & exactationibus, angariis, & parangariis sint immunes, nec nisi coram Ecclesiastico iudice valeant conveniri: *disc. v. m. quæ prædictum Regem, ut ab omni clericorum, & aliorum religiosorum super his gravamine quieteat, monere, ac inducere procurerit; alioquin tam ipsum, quam alios ab hujusmodi temeritate desistere per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogatis.*] Apud quem tamen sit jurisdictio cognoscendi de hac necessitate, an videlicet necessitas sit urgens, vel non, disputat Boëtius Epon. *in præsent. numer. 11. & 12.*

## CAPUT III.

## Gregorius Vitali (a) Defensori Sardinie.

INDICATUM nobis est, quod quidam Caralitanae Ecclesiæ clerici disciplinam sui refugientes Episcopi, contra eum solatium tuæ (b) defensionis exquirant, atque pet hoc illi, quod dici grave est, contumaces existant. Quam rem, si ita est, omnino durè suscepimus. Dicitur etiam, quod suæ actus deserentes Ecclesiæ, in aliorum se obsequiis, ac laboribus occupantes, ubi nomen dederunt militiæ inveniantur extranei. Experimentiæ ergo tuæ denuntiamus, ut nihil deinceps tale aliquid facere præsumat: sed si cujusquam clerici, ut assolet, culpæ casus emerferit, in qua sibi petere debeat adiutorem, ad eundem Episcopum reverenter accede, & sicut causæ meritum cognoveris, non defensor culpæ, sed potius intercessor existe: ut hæc provisione, & poscenti feras auxilium, & jura Præpositi non turbenur. Si qui verò sunt, qui iusta poposcerint, eis per te auxilium Sedis Apostolicæ non est negandum. Sed tamen ita servandum est, ut uniuscujusque Episcopi reverentia, & Clericorum disciplina per defensionis tuæ experientiam minimè solvatur. Dicitum est nobis etiam, quod rustici possessionis ejusdem Caralitanae Ecclesiæ jura propria deserentes, in privatorum possessionibus culturam laboris exhibeant. Ex qua re agitur, ut possessiones Ecclesiæ, proprio in aliis occupato cultore, depercant, atque ad (c) tributa sua persolvenda idoneæ non existant. In qua re experientiam tuam volumus omnino esse sollicitam, ne tale quicquam fieri posthac nostrâ auctoritate dactâ tibi permittere debeas: sciturus quod si neglexeris, nostros exinde de minori tua sollicitudine contra te animos commoveri. Cognovimus etiam, quod monasteria servorum Dei, vel etiam feminarum pro suo quisque libitu, & diversarum causarum executione perturbet: quod omnino non gratè suscipimus, tuamque experientiam ex hoc commonemus, ne quemquam hoc usurpare denuò acceptâ nostrâ auctoritate permittas: sed Episcopi loci ipsius, sub cuius degunt moderamine, curæ sit eorum causas, utilitatesque disponere. Valde enim est incongruum, ut omisso eo, alius quilibet eorum se causis admisceat. Sed ille eorum vitam competenti, regularique debet moderatione disponere, qui pro commissis eorum sibi animabus compellitur reddere rationem.

## NOTÆ.

1. (a) *Vitalis defensori.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & in ipsis epistolis Gregorii *lib.* 7. *indict.* 2. *epist.* 66. ex quo

regeſtro ita reſtituò integram hujus textus. De defensore, & ejus officio nonnulla adduxi *in cap. 1. de transact. cap. 3. de reſcripſis.*  
(b) *Defensionis.* Inter munia, ministeriaque defensoris illud præcipuum erat, oppreſſos defendere.

dere, excessibusque Prælatorum resistere : unde agebat Baronius tom. 7. anno 598. numer. 16. quod proprium defensorum officium erat pauperes, Ecclesiasque defendere, qui ideo mitti solebant, à Romano Pontifice per diversas Provincias, quibus & alia negotia diversi generis delegare consueverant, ut patet ex formula ipsa hujus officii, quam his verbis refert noster Gregorius lib. 4. epist. 25. *Ecclesiastica utilitatis intuitu id in nostro sedu arbitrio, ut si nulli conditioni, vel corpori teneris obnoxius, nec fuisti clericus alterius civitatis, aut in nullo tibi canonum obviant statuta, officium Ecclesie defensorum accipias, ut quicquid pro pauperum commodis tibi à nobis injunctum fuerit, incorruptè, & vivaciter exequaris, usurus hoc privilegio, quod in te habita deliberatione contulimus, ut omnibus, quæ tibi à nobis fuerint injuncta, complendis, operam tuam fidelis exhibeas, reddurus de actibus tuis sub D E I nostri iudicio rationem.* Sed quia ipsi defensores ultra tibi concessa aliena usurpabant, fovendo ipsos delictorum perpetratores potius quam defendendo innocentes, & primam causam cognitionem ipsis Episcopis auferendo; ideo Gregorius in præfenti reprehendit Vitalem defensorem: cujus increpationis meminit ipse Gregorius lib. 7. epist. 67. dum Januario Episcopo Catalit. ita scribit: *Dicitur, quod aliqui ex contumacibus vestris clericis, ut defendi contra vos valeant, ad Vitalem defensoris nostri patrocinia convolarint. Unde ad eum scripta nostra direximus, ne quemquam clericorum vestrorum contra vos irrationabiliter denno audeat defendere: sed si culpa casus emergerit, & gravis non est, sed veniam mereatur, intercessor apud vos magis accedere debeat, quam defensor.* Et hunc etiam excessum idem Gregorius reprehendit in Romano defensore Sicilia, lib. 9. epist. 32. in hæc verba: *[Pervenit ad nos, quod si quis contra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum Episcopis, eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi: quod si ita est, quia valde constat esse incongruum, hac tibi auctoritate præcipimus, ut hoc denud facere non præsumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certè ab eo iudices deputentur; aut si fortè ad arbitros eundem est, patres ad eligendum iudicem ab ipso executio deputata compellat. Si quis verò vel clericus, vel laicus contra Episcopum causam habuerit; tunc te interponere debes, ut iater eos aut ipse cognoscas, aut certè te admonente sibi iudices eligant. Nam si sua unicuique Episcopo iurisdicção non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur? Item nunciatum est nobis, quia quosdam clericos, qui à Reverendissimo fratre nostro Joanne Episcopo, exigente culpa in poenitentiam missi sunt, nesciente illo tuâ illos exinde auctoritate eieceris: quod si verum est, rem te omnino inhonestam, & non leviter increpandam fecisse cognoscas. Eosdem ergo clericos Episcopo suo sine mora restitue, & hoc de cætero cave committere: quia si neglexeris, nostros te noveris non mediocriter motus incurrere.]*

(c) *Tributa.* Ecclesie ipsi, cujus possessiones colebant, quæ ita præscribunt leges Bajubariæ tit. 1. l. 1. cap. 4. [De colonis, vel servis Ecclesie qualiter serviant, vel qualia tributa reddant,

hoc est, agrarium secundum quod habet, donet; de triginta modijs tres donet, & pascuarium desolvat secundum usum provincie. Secundo andecingas legitimas, hoc est perticam decem pedes habentem, quatuor perticas in transverso, quadraginta in longo, arare, feminare, claudere, colligere, & tradere à tremisse unusquisque accola ad duo modia rationis, excolligere, feminare, colligere, & recondere debeat; & vineas plantando claudere, fodere, propaginare, præcidere, vindemiare. Tertio reddant decimum fascem de lino, de apibus decimum vas, pullos quatuor, ova quindecim reddant. Quarto parafredos donent, aut ipsi vadant ubi eis injunctum fuerit. Angarias cum carro faciant usque 50. leucas, amplius non minentur. Quinto ad casas dominicas, stabulare, fœnile, granicam, vel tuninum recuperandum pedituras rationabiles accipiant, & quando necesse fuerit, omnino componant: calcifurnium ubi prope fuerit, ligna, aut petras L. homines faciant: ubi longè fuerit, C. homines debeant exire, & ad civitatem, vel ad villam, ubi necesse fuerit, ipsam calcem trahant.] *Illustrat le Maître de juribus Eccles. lib. 3. cap. 6.*

## COMMENTARIUM.

EX præfenti textu sequens communiter deducitur assertio: *Agricolæ prædiorum Ecclesie non debent deserere culturam prædiorum, & ad alios agros colendos se transferre.* Probant idem Gregorius lib. 10. indict. 5. epist. 27. ibi: *Petrus, quem defensorem fecimus, quia de massa juris Ecclesie nostræ, qua Vitellus dicitur, oriundus est, experientia tua bene est cognitus; & ideo quia ita circa eum benigni debemus existere, ut tamen Ecclesie utilitas non laedatur, hac tibi præceptione mandamus, ut eum districtè debeas commoneare, ne filios suos quolibet ingenio, aut excusatione foris alibi in conjugio sociare præsumat, sed in ea massa, cui lege, & conditione legati sunt, socientur, in qua re etiam & tuam omnino necesse est experientiam esse sollicitam, atque eos terrere, ut qualibet occasione de possessione, cui oriundo subiecti sunt, exire non debeant. Nam si quis eorum exinde, quod non credimus, exire præsumperit, certum illi sit, quia noster consensus nunquam illi aderit, ut foris de massa in qua nati sunt, aut habitare, aut debeant sociari, sed & superscribi terram eorum.* Et l. 5. & 6. omnes 8 l. si coloni 14. l. luitus 19. l. cum scimus 21. §. illud, l. penult. §. 1. C. de colonia Palest. cum sequent. Illustrat Cujacius, Tald. natus, & Pareus ad tit. C. de agricolis, Valasius de jure emphyt. 1. p. q. 37. Don. il. lib. 2. comment. cap. 9. Petrus Greg. r. lib. 18. synag. cap. 23. Connanus lib. 2. comment. cap. 1. Le Maître lib. 3. de juribus Eccles. cap. 4.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: *Agricolæ etiam adscripti cultura prædiorum liberi sunt, & tanquam homines liberi iudicantur, cap. multorum 2. de iudicis, l. ne divitiis 20. C. de agricolis, lib. 11. authentica adscriptitios, C. de Episcop. & Cleric. l. 64. tit. 5. l. 18. tit. 6. parti. 1. l. 6. tit. 22. parti. 4. P. Gregorius lib. 18. synag. cap. 22. Pancirola lib. 2. variar. cap. 77. Amaya in l. 29. C. de Decur. lib. 10. D. Nicolaus de Castro in l. unio. C. de capit. civium, ex num. 21. Solorzanus de*

de jure Indiar. lib. 1. cap. 3. Faber in Jurisprud. tit. 5. princip. 2. illas. 7. Connanus lib. 2. comment. cap. 10. Diaz de salariis, 2. p. numer. 30. Igitur juxta eorum libertatem possunt discedere, & agriculturam deserere, atque aliunde se transferre.

6.  
De diversis agricolis.

Quæ dubitandi ratione non obstante vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, agricolarum, quos nos ab ipsis agris colendis *Labradores* dicimus, l. 5. tit. 20. part. 2. non unam esse conditionem: quippe Romani agros colebant, aut suâ manu, aut operâ conductitiâ, & mercenariâ. Nec manum suam terræ ferendæ, & colendæ olim præbere dedignabatur victrix Romanorum simplicitas, ut ait Columella lib. 1. de re rustica. & ipsorum quoque Imperatorum manibus colebantur agri, si fas est credere, quod gauderet terra vomere laureato, & triumphali aratore, ut aiebat Plinius in Panegyri. Postea verò viliscentis ruris disciplina uti cœperunt alienis operis, tam servorum, quam personarum conditionalium, l. si mancipia, ff. de fundo instructo, l. questum, §. Alfenus, l. cum de lanionis, §. si fundum, ff. eod. l. ex facto 35. §. rerum, ff. de hered. instit. l. 65. ff. de legat. 1. l. ult. ff. de doli mali: & inter ipsa mancipia rustica ruris causâ comparata, enumerabantur custos fundi, aut prædii villicus, molendarius, bubulcus, putatores, fossiores, pastores, l. si ita testamento, §. mulier, ff. de fund. instr. Illustrant Carolus Sigonius lib. 2. de antiquo jure Rom. cap. 6. Brissonius lib. 2. select. cap. 9. Lipsius lib. 2. elect. cap. 15. Marcell. Donat. ad Suetonium in Tiberium, cap. 8. tom. 6. thesauri critic. Connanus lib. 2. comment. cap. 10. Guillel. Poluet, lib. 5. select. cap. 10. unde fluxit triplex agricolarum conditio, notata in l. servos 12. C. de agricolis, lib. 11. quorum alii omnino servi sunt, qui iusti & fidei dominica colunt prædia, quibus semper adherent, l. si quis inquilinos 112. ff. de legat. 1. l. cum de lanionis 18. §. cum de villico l. Seje 20. §. 1. ff. de fund. instructo, l. 3. l. quemadmodum 7. C. de agricolis, lib. 11. alii homines liberi, qui specialiter coloni appellantur, l. 1. C. de prædiis Tamiacis, lib. 11. qui capitationem non solvunt, & duntaxat pensionem certam præstant domino terræ, à qua discedere non possunt, quales sunt 30. annorum possessione quæstiti, l. 5. §. 6. l. omnes 8. l. si coloni 14. l. litibus 19. l. cum scimus 21. §. illud, l. penult. §. 1. C. de agricolis, lib. 11. l. 1. C. de Colonis Palest. alii censiti, qui censibus, sive libris censualibus, quibus personarum, & bonorum descriptio continetur, simul cum prædiis, quæ habent, adscribuntur, & pro capite tributum, sive capitis censum præstant, l. 4. l. cum scimus 21. cum sequenti, C. de agric. Illustrant Ramirez de Prado ad Martialem lib. 1. epigr. 62. Arniseus lib. 2. de repub. cap. 3. sect. 9. Unde & adscriptitii, & censibus obnoxii, & tributarii, sive adscripti vocantur, l. si quis presbyter 20. C. de Episcop. & cleric. l. quicumque 10. C. de re milit. l. 1. C. de tyron. lib. 12. l. omnes 6. l. colonus 18. C. de agricol. l. 2. C. in quibus casis coloni, lib. 11. ubi post Classicos Connanus lib. 2. comment. cap. 10. Cujacius in rubric. C. de agric. Valascus de jure amphy. 1. p. q. 37. Donel, lib. 2. comment. cap. 9. ubi O. Waldus lit. V. Petrus Greg. lib. 18. syntag. cap. 23. Schifordeg. lib. 3. ad Fabrum, tract. 26. q. 6. Faber in Jurisprud. tit. 4. illat. 1. Acunna in

cap. qui ex famulis, 56. dist. Duarettus ad tit. de servit. cap. 1. Landmeter. lib. 2. de ver. cler. cap. 15. Bæza de inope debet. cap. 2. Amicus de potest. in se ipsum, cap. 17. num. 23. Connanus lib. 2. comment. cap. 10. Hufanus in tractat. de homin. prop. Borellus de prest. Reg. cap. 64. numer. 39. Solorzanus tom. 2. de jure ind. lib. 1. cap. 3.

Deinde sciendum est, olim Ecclesiam habuisse in patrimonio suo servos, colonos adscriptitios, casatos, & originarios. De servis, & mancipiis plura adduxi in cap. 2. de servis non ordin. cap. 4. de rerum permut. Colonos adquebatur Ecclesia, aut ex donatione fidelium, cum ipsi fundum donabant Ecclesie, cum quo transibant coloni adscriptitii; aut emptio; si Ecclesia prædium de novo acquirebat, colonosque comparabat. Eodem modo casatos acquirebat, casati autem sunt proprie, qui le casæ, seu domui dedicaverunt: quam ob rem licet qui agros colunt, coloni dicuntur; ita qui casati, seu domos curant, appellantur casati, ut probat le Maître de juris. Eccles. lib. 3. cap. 5. ubi docet casatorum duo genera esse, ita ut alii dicantur vassalli casati, alii servi casati. Vassalli casati sunt homines, seu feudatarii deterioris notæ, qui cum opus erat, pro Ecclesia militabant, Episcoposque sequebantur, & Ecclesie deserviebant, de quibus Carnotensis episc. 28. ubi: *Casati Ecclesie, & reliqui milites penè omnes, vel absunt, vel pace violata excommunicati sunt.* Unde in Capitularibus Caroli lib. 3. cap. 63. jubetur, ut casati Comites, seu Dominos suos prosequantur, his verbis: *De vassillis dominicis, qui adhuc intra casam servant, & tamen beneficia habere noscuntur, statum est, ut quicumque ex eis cum Domino Imperatore domi remanserit, vassillos suos casatos secum non reinseat, sed cum Comite, cuius pagenses sunt, ire permittat.* Servi casati erant, qui domesticis obsequiis famulabantur, quorum conditio valde diversa erat à vassillis casatis; nam vassilli casati ingenui erant, se servos proprios habebant, qui ad eorum nitum poterant manumitti, ut apparet ex veteti inscriptione, quam refert Juretus ad episc. 28. Avonis Carnot. his verbis: *Ex beneficio S. 7. per Joannem Episcopum, & per Alberum S. 7. casatum factus est liber Lambertus, restit hanc suam Ecclesie.* Demde vassilli casati non erant servi, sed his tantum conditionibus tenebantur, quibus feudatarii hodie obstringuntur: ut servi casati, ut ait Cujac. ad titulum 2. de feud. pag. 485. deterioris conditionis erant, domibus forisque ministrabant, aut rem familiarem curabant, vel ruri, vel in urbe: quapropter in alienam manum poterant pro arbitrio transferri, ut docet le Maître ubi proxime. Men Joistorum casatorum extat in l. si qui, C. Theodos. de bonis proscriptis ubi: *Plena descriptio comprehendat, quod spatium, quod sit ruri ingenuus, quid aut cultum sit, aut colatur, &c. Quis adificiis, aut possessionibus ornatus, quorve mancipia in prædiis occupatis, vel urbana, vel rustica, vel quarum artium generibus imbuta teneantur, quæ sint casarii, vel coloni.*

Unde apparet vera decidendi ratio hujus textus; nam cum coloni, qui in perpetuum colonariæ conditioni se mancipabant, fierent servi glebæ, seu adscriptitii, non poterant culturam eorum prædiorum, quibus mancipati erant,

erant, deserere, & aliò se transferre, pari modo ac curiales, qui se curiæ devoverunt; qui ideo non poterant officii, & functionibus curiæ renunciare, *l. cum per alios, C. de coloniis Palaest. lib. 11.* immò nec momento quidem temporis à prædiis se separare poterant, *l. 15. C. de agricolis;* & ideo domini similes colonos debebant in censum referre, & profiteri apud acta, vel censitorem, unà cum ipsis prædiis; quia pars prædiorum sunt, & veluti membra quædam fundi, *l. 4. §. 3. C. de censibus.* Suffragantur Imperatores *in l. 7. C. de agricolis,* dum docent, quemadmodum originarios colonos absque terra, ita rusticos, censuosque servos vendi non licere, nec permutari, vel obligari; immò nec eos sine prædiis legari posse respondit Marcianus *in l. si quis inquilinos 112. ff. de legat. 1.* adeo autem prædio adscripti adherent, ut etiam in foboleo conditionem suam transferant, nec ab ea conditione privilegio, dignitate, aut officio liberentur, sed nec census auctoritate, *l. 11. C. de agricolis, lib. 11.* tenentur enim semper inhærere suis prædiis, à

quibus nec momento quidem temporis amoveri possunt; & si aliò migraverint, eos ad locum, ubi censiti, vel educati, natiq; sunt, Præses provinciæ redire compellet, *l. 6. C. cod. tit. de agricolis:* cogetque profugos, qui sine Domino vagantur, & agros deserunt, ad prædia sua redire, etiam per manus injectionem, sicut plerisque in locis nunc fit in animalia vaga, & errantia, *ex l. 7. C. Theodos. si vagum mancipium petatur.* Receptoribus etiam colonorum præcipit iudex, ut fugitivos reddant, & præter temporis capitationem, etiam argenti 12. libras fisco inferant, *l. 12. Cod. eod. tit. de agricol.* Nec in hac parte ullum speciale jus obtinet Ecclesia, sed utitur communi jure, quod omnibus privatis in colonos, & adscriptitios competit; quare malè veteres compilatores, dum hoc jus retrahendi colonos fugitivos ad propriam culturam in præsentem epistola docuit Gregorius, textum hunc compilarunt sub titulo *de immunit. Eccles.* quasi in hac parte Ecclesia specialem immunitatem, aut peculiare privilegium contineret.

## CAPUT IV.

## Ex Concilio (a) Lateran.

NON minus pro peccato, quod faciunt, quàm pro illorum detrimento, quod (b) sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod in diversis partibus mundi Consules Civitatis, & Rectores, nec non & (c) alii qui potestatem videntur habere, tot onera frequenter Ecclesiis imponunt, & ita gravibus eas, & crebris actionibus premunt, ut deterioris conditionis sub eis factum Sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui divinæ legis notitiam non habebat: ille quidem omnibus aliis servitutibus subactis sacerdotes suos, & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & de publicis eis alimoniam ministravit. Isti verò onera sua ferè universa imponunt Ecclesiis, & tot (d) angariis eas affligunt, ut eis illud quoque, quod Hieremias deplorat, competere videatur: Princeps provinciarum facta est tributum. Sive quidem (e) fossata, seu expeditiones, seu alia qualibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum, & clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis, cuncta volunt ferè compleri: jurisdictiones etiam, & auctoritates Episcoporum, & aliorum Prælatorum ita evacuunt, ut nihil potestatis in suis videatur (f) hominibus remansisse. Super quo dolendum pro Ecclesiis, dolendum etiam est nihilominus pro ipsis, qui & timorem Dei, & Ecclesiastici ordinis reverentiam videntur penitus abjecisse. Quocirca sub anathematis distractione severius prohibemus, ne talia de cætero attentare præsumant, nisi Episcopus, & Clerus tantam (g) necessitatem, vel utilitatem inspexerint, ut absque ulla occasione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi laicorum non suppèunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alii de cætero ista commiserint, & communiti fortè desistere noluerint, tam ipsi, quàm fautores eorum excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

## NOTÆ

(a) *Lateran.* ] Generali videlicet celebrato sub Alexandro III. ubi *cap. 19.* reperitur hic textus, ex quo ejus integram ita transcribo. Etiam reperitur *in 1. collect. sub hoc tit. cap. 4.* & de hoc Concilio nonnulla adduximas *in cap. nonnulli, de rescript.*

(b) *Qui sustinent.* ] Episcopi videlicet, & cæteri Prælati Ecclesiastici; unde in Concilio Lateran. sub Leone X. anno 1521. *sess. 9. in fine, & §. Cum à jure;* ita cavetur: Prælati etiam D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars II.

*premissis absque Romani Pontificis licentia vitro consentientes excommunicationis, & depositionis pœnam ipso facto incurrant.* Idem cavetur in Bulla cœnæ Domini, *cap. 18.*

(c) *Et alii.* ] Judices videlicet sæculares, ac temporales, quos ex vulgi sermone Bonifacius VIII. *in cap. penultimo, hoc tit. in 6.* vocat Justitios, & Ballivos.

(d) *Angariis.* ] Angarias appellant Imperatores, provincialibus impositam onerum vchendorum, bajulorumque necessitatem, *in l. 11. Cod. de sacrosanct. Eccles. l. 2. Cod. de Episcop.*

○○○

Et cle-